

DIRECT MAIL

EN

SPECIALE ROLZEGELS

Sinds een jaar of twee maakt de PTT van een aantal postzegels speciale rollen van 5000 zegels.

Dit artikel vertelt het doel hiervan en gaat in op enkele interessante filatelistische aspecten.

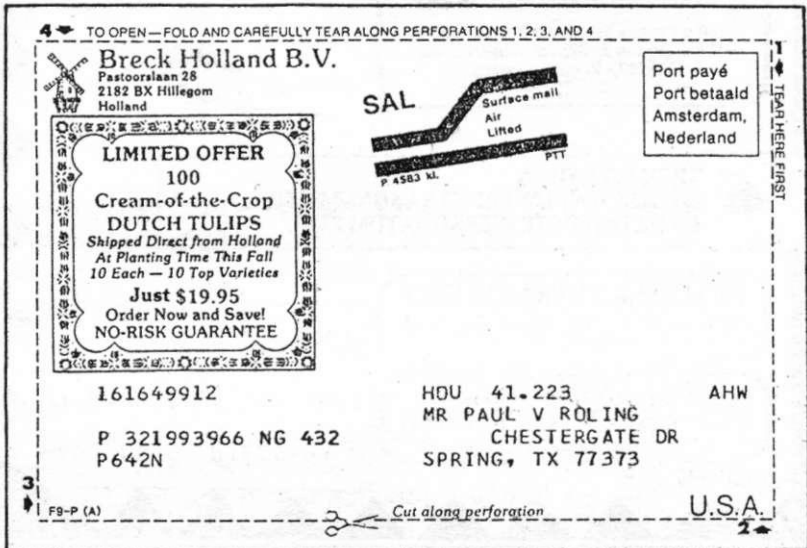
- DIRECT MAIL

Reklame per post: U kent het allen wel. Regelmatig vindt U in de brievenbus reclame met de mededeling "door PTT verspreid" (Afb.1). Die reclame is niet "persoonlijk" aan U gericht. Wel staat er soms een aanduiding op die dat moet suggereren: "speciaal voor U" of iets dergelijks. De reclame is echter (door de PTT) huis-aan-huis verspreid.

Afb.1 Reklame-post, met de aanduiding "door PTT verspreid".

Wanneer reclame-post wèl persoonlijk is geadresseerd dan spreken we van "direct mail". Naam, voorletters en adres staan dan op de enveloppe en vaak ook nog in de aanhef van de brief zelf. Veelal zijn deze brieven voorzien van de aanduiding "Port betaald" (of "Port Payé") met daarbij de naam van de plaats vanwaar de brieven zijn verzonden (Afb.2). Voor dergelijke partijen-post kent de PTT speciale tarieven.

Afb.2 Persoonlijk geadresseerde reclame-post "direct-mail", voorzien van de aanduiding "Port payé/Port betaald/ Amsterdam/ Nederland".

Als reclame-post het karakter draagt van "persoonlijke post" zullen méér geadresseerden de brief openen en lezen. Men zegt dan: de post heeft een hogere "attentie-waarde". Net als (bedoeld) gevolg dat er ook meer mensen op de aanbieding reageren, dus de "respons" is groter.

Dm "direct mail" nog meer het uiterlijk te geven van een "persoonlijke" brief kan de post met

postzegels worden gefrankeerd. We kennen dit al jarenlang van reclame-brieven van Reader's Digest (Afb.3), veelal gestempeld met het stempel POST * POST of ptt-post.

Afb.3 Direct-mail van Raeder's Digest (juli 1980), voorzien van een postzegel en gestempeld met handstempel POST+ POST, (NB: dit is géén machinale frankering noch afstempeling!).

- DE POSTZEGELPLAKMACHINE

U kunt zich ongetwijfeld zonder enige moeite voorstellen dat het plakken van postzegels op dergelijke grote partijen post een bijzonder tijdrovend en dus kostbaar karwei is. En aangezien we leven in een tijdperk van automatisering is hier natuurlijk iets op gevonden: de "postzegelplakmachine". Van dit apparaat staan er, voor

zover de auteur bekend, 3 stuks in ons land, bij 2 postvoorbereidende bedrijven. Deze bedrijven maken reclame-post van andere firma's klaar voor verzending per post. De apparaten plakken niet alleen de postzegels op de brieven, maar kunnen die bovendien meteen ook afstempelen!

Over de apparaten zelf is weinig bekend. Ze worden (nog) omgeven met een waas van geheimzinnigheid. Foto's of beschrijvingen van de werkwijze zijn niet te verkrijgen. Een en ander schijnt o.a. te maken te hebben met octrooi-kwesties; je zou het een "fabrieksgeheim" kunnen noemen.

- ROLLEN VAN 5000

Voor ons filatelisten is van belang, dat de PTT sedert eind 1984 speciaal voor deze machines rollen vervaardigt van 5000 postzegels. Ze worden aangemaakt op verzoek van de bedrijven die hun (grote) partijen "direct mail" door de plakmachine van postzegels willen (laten] voorzien. Zij bestellen en betalen die rollen en laten ze vervolgens door de verwerkingsbedrijven op hun mailing plakken. Als daarna de post op het (districts-) postkantoor wordt aangeboden, vindt er een verrekening plaats. Immers: kontraktueel zijn er natuurlijk lagere tarieven overeengekomen, vergelijkbaar met partijen-post met het "port betaald" stempel. De werkelijk te betalen prijs is dus lager dan de geplakte waarde. Waarom niet het werkelijk te betalen tarief wordt geplakt zal duidelijk zijn: één enkele brief zou dan - bij de bestelling - ondergefrankeerd lijken, met alle mogelijke gevolgen vandien.....!

- CROUWEL-CIJFERZEGELS EN ROLZEGELS KON.BEATRIX

Na deze achtergrond informatie wordt het tijd om eens naar de rolzegels zelf te gaan kijken. Op de eerste plaats wordt een aantal cijferzegels uit de Crowelreeks in 5000-rollen vervaardigd. Op zich

genomen zijn deze zegels niet extra interessant; ze wijken niet af van de gewone rolzegels zoals die uit de automaat of uit het zegel-afgifte-apparaat bij de loketten verkrijgbaar zijn. De 5000 rollen zijn weliswaar groter, maar de nummering op de achterzijde (op elk vijfde zegel) loopt op zo'n rol 5 keer van 995 tot 000.

Ook bij de 2-zijdig getande Beatrix-rolzegels is er geen onderscheid te zien met de gewone rolzegels. De vervaardigingswijze is dan ook identiek: de 5000-rollen zijn afkomstig van dezelfde "grote" rollen, waar ook de 1000-rollen van gemaakt worden.

Dit neemt echter niet weg dat brieven, waarop deze zegels worden aangetroffen (al dan niet met het speciale stempeltje, waarover later meer) zéér verzamelwaardige objecten zijn. En wel omdat alleen zo'n complete brief de aanzijzing(en) kan geven dat de zegel(s) uit de speciaal voor deze mailing vervaardigde rollen afkomstig zijn.

- VIERZIJDIG GETANDE ROLZEGELS VAN KON. BEATRIX

Er zijn op dit moment een viertal Beatrix-rolzegels bekend, die ook op zichzelf al zeer de moeite waard zijn; en wel omdat ze aan alle zijden getand zijn, in tegenstelling tot de "gewone" 2-zijdig getande rolzegels.

Op de eerste plaats zijn dat de zegels van 90c en 1.40G, die sedert nov./dec. 1984 in rollen zijn aangemaakt. Deze 2 waarden hebben nooit als "gewone" rolzegel bestaan. Als los exemplaar zijn ze moeilijk als rolzegel te herkennen. Bij de vervaardiging der rollen zijn deze weliswaar machinaal van elkaar gescheiden doch niet zó, dat ze rechte (gesneden) zijtanden hebben 1). Bij postfrisse stroken is het rugnummer op elk 5e zegel het bewijs (Afb.4a). Ook kan bij gebruikte zegels de "gesneden" tanding aan boven- en onderzijde een aanwijzing zijn: in de postzegelplakmachine zijn de zegels immers niet van elkaar gescheurd maar gesneden. Soms

a

b

Afb.4 Kon. Beatrix-rolzegel van 1.40G, voor- en achterzijde.

- a. De achterzijde is (om de 5 zegels) voorzien van een 3-cijferig nummer (systeem SPEMA).
- b. Het zegel ernaast toont een lichte "versnijding" als gevolg van het machinaal snijden en opplakken van dit zegel.

heeft daarbij een (minimale) versnijding plaatsgevonden (Afb. 4b).

Onlangs is de derde Beatrix-zegel uit 5000-rollen als vierzijdig getande rolzegel aangetroffen: de 75c-waarde. Waarschijnlijk heeft de aanmaak hiervan op een vergissing berust: immers de 75c bestond al als 2-zijdig getande rolzegel (en bestaat als zodanig óók in 5000-rollen). Op deze vierzijdig ge-

Afb.5 De achterzijde van een Beatrix-rolzegel van 75c in de tweede helft van 1986 aangetroffen. De nummering heeft plaatsgevonden met het INKJET-systeem: de cijfers zijn uit (gespoten) puntjes opgebouwd. (Tweemaal vergroot). Let ook op de gesneden zijtanden van dit zegel.

tande rolzegels (die overigens wèl "gesneden" zijtanden hebben) zijn voor het eerst de nieuwe rugnummers aangetroffen: in plaats van de 3-cijferige nummering (Type SPEMA) staat er nu op elk Se zegel een 5-cijferig nummer, waarvan de cijfers uit gespoten puntjes bestaan (Type INKJET) (Afb.5).

Als 4e zegel in deze reeks kan al genoemd worden de 90c-rolzegel, vierzijdig getand, met nummering van het Type INKJET. De auteur heeft deze zegel nog niet op direct-mail aangetroffen, maar het zegel is al wel aangemaakt. Overigens is het niet uitgesloten dat in de toekomst alle rolzegels van dit nummertype zullen worden voorzien 7).

- GELEGENHEIDSZEGELS

Ook zijn een aantal "bijzondere uitgiften" in de vorm van 5000-rollen vervaardigd. Bij een aantal daarvan is elk 5e zegel van een rugnummer voorzien (nog het "oude" Type SPEMA), andere zijn ongenummerd uitgegeven (zie Tabel I). Voor de verzamelaar van "postfris" betekent dat, dat hij ze - wil hij aantonen dat de zegels uit rollen afkomstig zijn - moet verzamelen in stroken van 11 stuks, groter dus dan uit een vel mogelijk is. In stroken van 11 werden ze dan ook door de Filatelistische Dienst in Groningen uitgeleverd 2).

In enkele gevallen zijn de rolzegels bovendien herkenbaar aan een afwijkende tanding. Dit geldt in de eerste plaats voor de Europazegels van 1984: de velzegels hebben de tanding $13\frac{3}{4}$, de rolzegels $14 : 12\frac{3}{4}$. Dit onderscheid is pas in de NVPH-catalogus van 1987 voor het eerst opgenomen. Ook de serie "Amsterdam" van 1985 heeft verschillende tandingen, maar hier ligt het iets ingewikkelder. De postzegel van 5Gc heeft in vel en rol een ander tanding, die van 70c niet. Naar de 60c komt als rolzegel alléén voor met de tanding $14 : 12\frac{3}{4}$, als velzegel echter in twee verschillende tandingen, waaronder tevens de rolzegel-tanding

Uitgegeven op 2 juli 1986 met onderwerpen die betrekking hebben op Amsterdam		
Er bestaan de volgende tandingen		
Tanding 13¼ : 12¾		
1335A 50 ct, meerkleurig (vel)	0.80	0.25
1336A 60 ct, meerkleurig (vel)	1.—	0.25
Tanding 14 : 12¾		
1335B 50 ct, meerkleurig (rol)	0.80	0.25
1336B 60 ct, meerkleurig (vel en rol)	1.—	0.25
1337B 70 ct, meerkleurig (vel en rol)	1.20	0.25

Afb.6 Uit *NVPH-catalogus 1987* (pag.162). De uitgifte-datum moet zijn: 2 juli 1985.

Een heel gepuzzel en gezocht, zéker gezien het feit dat echt gebruikte rolzegels nogal "schaars" zijn.

- *MILJOENEN ZEGELS EN TOCH "SCHAARS" ?*

Van de cijfer- en Koninginnezegels in rollen van 5000 stuks zijn officieel (nog) geen oplagecijfers bekend. Toch mogen we vooralsnog aannemen dat het hier gaat om tientallen miljoenen zegels 3). Van enkele gelegenheidszegels geeft de *NVPH-catalogus 1987* al oplagecijfers aan. Zo zien we b.v. dat van de totale oplage van Willem van Oranje 1984 (*NVPH 1312*) ruim eenderde van de oplage als rolzegel is uitgegeven, méér dan 8 miljoen stuks. Toch kent de auteur zegge en schrijve 2 (twee) reclame brieven met dit zegel. Schaars? Nee dus, maar toch vrijwel alle direct-mail die van deze rolzegels is voorzien gaat echter naar het buitenland. En daar worden ze stuk voor stuk in miljoenen verschillende brievenbussen gedeponed. Slechts door volhardend te zoeken en te koresponderen kan men dus deze brieven bemachtigen (als ze al niet weggegooid zijn).

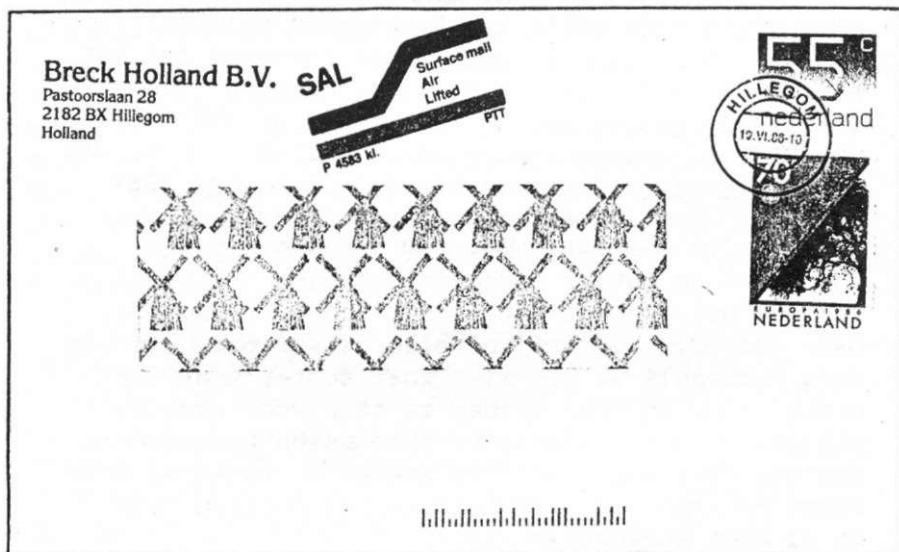
Medewerking van de kant van de bedrijven die deze post versturen wordt er - op een enkele enthousiaste uitzondering na - niet verkregen. En zoals gezegd: de bedrijven waar de plakmachines staan zijn "hermetisch" afgesloten.

Daarom, mede met het oog op deze - in elk geval voorlopige - schaarste, adviseren wij U: verdient U een brief ervan gefrankeerd te zijn met postzegels uit een 5000-rol, wilt U hem dan héél laten en niet zonder nadenken de postzegels eraf scheuren?

- DE AFSTEMPELING

Al eerder is ter sprake gekomen dat de postzegelplakmachine de opgeplakte zegels ook kan stempelen. Om verschillende redenen is deze stempeling zeer interessant:

1. Op de eerste plaats is het een apart stempel. Op het eerste gezicht lijkt het op het kleine ronde plaatsnaam- en datumstempeltje dat we op machinaal gestempelde post tegenkomen rechts van de reclame-tekst (b.v. Postcode, gewoon even doen). Maar hier staat het zonder die "stempelvlag". Er zijn tot op

Afb. 7 Brief van de Fa.Breck, verzonden naar de USA (zie o.a. de zwarte postcode-index, onder het adres-venster), en gefrankeerd met o.a. de Europazegel 70c uit 1986. Stempel:Hillegom 10 VI 86 -10.

Afb.8 Tweemaal het stempel PTT-post, waaronder eenmaal met plaatsnaam Hillegom (uit: Maandblad, sept.1985, pag.620).

heden drie plaatsnamen bekend waarmee gestempeld is: Amsterdam, Hillegom (Afb. 7) en Utrecht. Ook bekend is de afstempeling PTT-post en Hillegom PTT-post (Afb. 6).

2. Zowel stempels met Romeinse als met Arabische maandkarakters zijn aangetroffen.
3. Er komen twee "uur-aanduidingen" voor: -10 (zie Afb. 7) en -1 (Afb. 9). Deze aanduidingen slaan niet op het uur waarop de (soms honderduizenden) brieven gestempeld zijn, maar het wordt hier gebruikt om aan te geven welke van de (twee) bedrijven de postzegel en het stempel heeft aangebracht! Overigens komen er ook stempels zonder die uur-aanduiding voor! (Afb.10).
4. De stempels kunnen beschouwd worden als "voorafstempelingen".

Afb.9 Europazegel 1984 (met tanding 14 : 123/4) en stempel Amsterdam 9. X. 85 -1.

Afb.10 Rolzegel Beatrix 75c, met stempel Amsterdam
29. VIII. 86, zonder uur-aanduiding.

Post met een binnenlandse bestemming mag officieel niet door de postzegelplakmachine gestempeld worden. Deze brieven worden ongestempeld op het districtspostkantoor aangeboden en krijgen daar een (machinaal) stempel (Afb.11).

MVP Claim Center

FORTUNE INTERNATIONAL's Most Valuable Package is Reserved in the Name Of

MR. L. GOLDHOORN

Please Reply By

AUGUST 29th

Mr. L. Goldhoorn
Nv Amev
POB 2072 Archimedeslaan 10
NL-3500 Hb Utrecht
Netherlands

Check for correct name and address.
When not indicated, tick here CLAIM CLAIMS

Afb.11 Direct-mail, voorzien van 2 rolzegels uit
5000-rollen, echter "gewoon" gestempeld te
Amsterdam, 6 juni 1986. Dit is de gebruikelijke
gang van zaken bij direct-mail met
binnenlandse bestemming.

- HOE TE HERKENNEN?

Hoe kunnen we nu met zekerheid vaststellen of de zegels op "direct-mail" afkomstig zijn uit 500D - rollen en aangebracht door de postzegelplakmachine? Enkele aanwijzingen hebben we reeds gezien: afwijkende tanding, de aanwezigheid van het speciale stempeltje, de aanwezigheid van een rugnummer (te zien door de brief tegen het licht te houden) en "gesneden" tanding of "versneden" zegel.

Toch is er, in gevallen van twijfel, nog een kenmerk. De postzegelplakmachine LIJMT de zegels op de brief. Er wordt met enkele dunne straaltjes lijm geplakt, en niet met water. Meestal zitten (een of beide) randen der zegels dan ook "los"; hetgeen gemakkelijk geconstateerd kan worden door het papier bol te houden. In twijfelgevallen kan men op deze wijze zekerheid verkrijgen.

- EPILOOG

In dit artikel is de recente ontwikkeling weergegeven m.b.t. het frankeren van "direct-mail" met behulp van de postzegelplakmachine. Waarschijnlijk is hetgeen hier beschreven is pas het topje van de ijsberg. De tijd zal het leren. In elk geval ontbreekt nog de informatie over de machines die voor dit doel gebruikt worden.

Deze ontwikkeling opent nieuwe perspectieven voor de moderne filatelist. Het verkrijgen van "gelopen" brieven is geen eenvoudige zaak. Postfrisse zegels daarentegen zijn door de Filatelistische Dienst uitgeleverd. De zegels van Tabel I zijn echter niet meer verkrijgbaar; de verkoop daarvan is gestaakt. 4). Wel zullen er over enkele maanden een aantal nieuwe uitgiften verkrijgbaar gesteld worden 5). U dient daartoe echter de "Pro-fil" van februari 1987 af te wachten; daarin staat aangegeven hoe U de zegels kunt bestellen. Een voorlopige opsomming van de nieuwe

zegels vindt U alvast in Tabel I I . Het merendeel ervan is nu voorzien van de INKJET-nummering.

Technische details over de 5000-rollen zijn te vinden in de rubriek "Nederland" van het Maandblad 6).

Voor de hulp bij het onderzoek dat aan dit artikel vooraf is gegaan ben ik zeer veel dank verschuldigd aan de heer J.Proost. Voor opmerkingen, commentaar en aanvullingen hou ik mij uiteraard ten zeerste aanbevolen.

Jos M.A.G.Stroom,
Lid Ned. Academie voor
Filatelie.

- NOTEN

- 1) Zie Pro-fil nummer 16, mei 1985.
- 2) Zie Pro-fil nummer 24, mei 1986.
- 3) In de openingsrede van de Jubileumtentoonstelling "POSTMERKEN '86" in september 1986 te Amsterdam heeft de Hoofddirekteur Post PTT, de heer van Ommeren, de gefrankeerde direct-mail aangehaald als "spectaculair snel-groeiend"; de postzegel-productie wordt hierdoor met enkele tientallen procenten verhoogd.
- 4) Zie Pro-fil nummer 28, oktober 1986.
- 5) Zie Pro-fil nummer 29, november 1986.
- 6) Zie de rubriek "Nederland" van R.C.Bakhuizen van den Brink in het Ned. Maandblad v.Philatelie, juni 1985, pag. 443-444, maart 1986, pag.168-169 en november 1986, pag. 748-749.
- 7) Inmiddels aangetroffen op tweezijdig getande rolzegels van 65 cent (Crouwel) en 75 cent (Beatrix).

Tabel I

Tot nu toe verkrijgbaar gestelde "rolzegels" uit 5000-rollen. Het nummer verwijst naar de NVPH-catalogus.

1240	Kon. Beatrix,	90c	4-zijdig getand, met SPEMA-nummers
1243	Kon. Beatrix,	1.40G	idem.
1307	Europazegel 1984	50c	NB: afwijkende tanding, met SPEMA-nummers
1308	Europazegel 1984	70c	idem.
1312	Willem van Oranje 1984	70c	Elk 5e zegel heeft nummer. (SPEMA-systeem)
1322	100 jr. VVV 1985	50c	Komt voor in rollen met en zonder rugnummers (SPEMA-systeem).
1323	50 jr Hoge Veluwe 1985	70c	Elk 5e zegel heeft nummer (SPEMA-systeem)
1330	Verzet en bevrijding 1985	60c	Ongenummerde rollen
1331	idem	65c	idem
1332	idem	70c	idem
1335	Rijksmuseum 1985	50c	idem, met afwijkende tanding.
1336	Zeevaartk. Onderwijs 1985	60c	Ongenummerde rollen.
1337	SAIL A'dam 1985	70c	idem.

NB: deze zegels kunnen niet meer besteld worden bij de Filatelistische Dienst.

Bovendien zijn van de volgende rolzegels eveneens rollen van 5000 gemaakt voor gebruik in de postzegelplakmachines. Deze zegels zijn echter niet te onderscheiden van de "gewone" rolzegels, en ook niet door de Filatelistische Dienst verkrijgbaar gesteld.

Crouwel-cijferzegels: 10c (1109a)
 45c (1112a)
 55c (1114a)
 65c (1116a)

25c (1110a)
 50c (1113a)
 60c (1115a)

Kon. Beatrix, 2-zijdig getand: 70c (1238a), 75c (1239a) en 1 G (1241a)

Tabel II

Voorlopig overzicht van nieuwe rolzegels uit 5000-rollen, die alsnog verkrijgbaar gesteld zullen worden (Zie Pro-fil van februari 1987)

Beatrix-rolzegels: 75c en 90c, vierzijdig getand, INKJET-nummers op achterzijde (elke 5e zegel)

Bijzondere uitgiften: 1346 300 jr. Norm. A'dams Peil (SPEMA-nummers)
 1354 Europazegel 1986, Oude Boom (70c) INKJET-nummers
 1355 en 1356 50c en 60c uit Utrecht-serie (INKJET-nummers)
 Biljarten, 75c (INKJET-nummers)
 65c en 75c Deltazegels (INKJET-nummers)